

Interview met Vera Amende

Keurtuinen nog altijd bedreigd

Terwijl wij genieten van het prachtige uitzicht vanuit haar woning op de Amstel praat ik met Vera Amende over de grote culturele en ecologische waarde van de keurtuinen voor de binnenstad van Amsterdam. Vera is sinds mensenheugenis actief voor het behoud van een gezonde en leefbare binnenstad. Zij was bestuurslid van het wijkcentrum d'Oude Stadt, streed voor een autovrij Amstelveld en het in stand houden van de Hortus Botanicus. Tegenwoordig is zij nog altijd actief lid van de werkgroep 'Keurtuinen & Groen' van het wijkcentrum d'Oude Stadt. Samen met de VVAB strijdt deze werkgroep onder meer tegen de aanleg van het zwembad in de tuin van de Herengracht 572 (zie pagina 11).

Vera, wij kennen elkaar ondermeer van de werkgroep Keurtuinen en Groen, maar jij bent vanaf het begin het boegbeeld van deze werkgroep. Wat deed jou besluiten om je zo actief in te zetten voor het behoud van de keurtuinen?

Dat begon zo eind jaren zeventig van de vorige eeuw. Ik woonde toen samen met mijn man [Frans Amende] op de Keizers- en Herengracht (keurblok XIX), begon in 1969 met het slopen van een aantal monumentale panden en daarna namen ze de tuinen onder handen, want die moesten onderkelderd worden ten behoeve van het koelhouden van de computers. Het binnenterrein veranderde in een grote kale vlakte. Op de eerste zes tuinen die gesloopt waren kwam toen een laagje aarde van 60 centimeter. Bomen konden daar helemaal niet meer tot wasdom komen. Al die prachtige keurtuinen waren volledig om zeep geholpen. Als ik toen geweten had dat dit absoluut verboden was, had ik gelijk bezwaar gemaakt, maar ik kwam er helaas pas een tijdje later achter dat er specifieke regels bestonden om de zogenoemde keurtuinen te beschermen (zie kaartje bij dit artikel).

Via het wijkcentrum d'Oude Stadt, waar ik toen bestuurslid was, ben ik me daarna gaan verdiepen in de regelgeving. Toen bewoners uit keurblok III bij het wijkcentrum kwamen om te protesteren tegen de aanleg van een parkeerterrein van AGO Levensverzekering Maatschappij in hun blok, hebben we direct de werkgroep Keurtuinen opgericht om deze bewoners te ondersteunen. Inmiddels bestaat de werkgroep al meer dan 30 jaar en hebben we samen met bewoners en de VVAB vele keurtuinen kunnen redden.

Die specifieke regels bestaan dus al eeuwen?

Dat klopt, ze gelden sinds 1615. De rijke kooplieden, die zich in grachtenpanden met prachtig aangelegde tuinen gevestigd hadden, werden op een gegeven moment opgeschrikt door de komst van leerlooierijen. Ineens zaten de bewoners in de stank die daarbij vrijkomt. Dus ze gingen protesteren en toen is de wetgeving gemaakt om de tuinen te beschermen. Dat waren de zogenoemde 'Willekeuren', vandaar dus ook de naam 'keurtuin' of, als je over alle tuinen in een blok spreekt, 'keurblok'. In die wet stond ook dat als iemand een boom beschadigde, zijn of haar hand afgehaakt kon worden. Zo streng waren die regels dus. Heden ten dage zijn de beschermende regels voor de keurtuinen opgenomen in de bestemmingsplannen Westelijke, Zuidelijke en Oostelijke binnenstad. Uitgangspunt is de bijzondere cultuurhistorische waarde van de keurtuinen te behouden en te herstellen. In de keurtuinen staan ook meer dan tachtig monumentale bomen, waarvan de meeste ouder zijn dan 100 jaar. Met alle bloemen en struiken zijn de keurtuinen bovendien een paradijs voor vogels en insecten en niet te vergeten een grote leverancier van zuurstof.

Geven de wettelijke regels in de praktijk voldoende bescherming aan de keurtuinen?

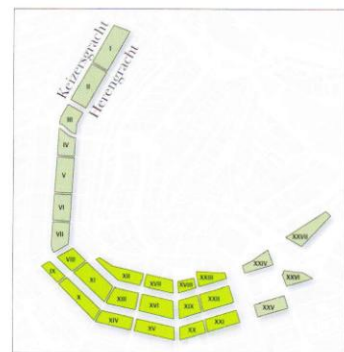
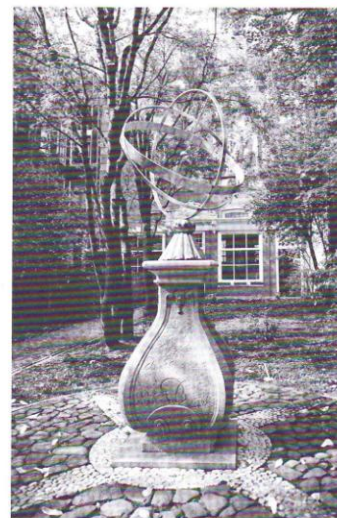
Meestal wel. Tot rond 1945 zijn de tuinen eigenlijk eeuwenlang goed geconserveerd en onderhouden. Dat is ook op diverse kaarten te

zien die door de tijd heen van de Amsterdamse binnenstad zijn gemaakt. Maar na de Tweede Wereldoorlog werd in bepaalde blokken de hand met de regels gelicht. Zo werd een aantal binnenterreinen in het noordelijke deel van de grachtengordel overkapt door de textielindustrie en werden er in andere keurblokken door verschillende bedrijven boven- en ondergrondse parkeergarages aangelegd. Om erger te voorkomen zijn de regels voor het behoud van de keurtuinen toen mede door de inspanning van de werkgroep Keurtuinen extra aangescherpt. Zo is het tot op de dag van vandaag verboden in de keurtuinen te bouwen, verhardingen aan te brengen, te parkeren, motorvoertuigen aan- en af te voeren, te laden en te lossen of bedrijfsmatige activiteiten uit te oefenen. Het onderkelderen van de keurtuinen is ook niet toegestaan, evenals het gebruik van de tuinen voor opslag, voor het plaatsen van airco's en het misbruik als stort- of bergplaats. Daarnaast is het gebruik van de tuinhuisen in de keurtuinen aan regels gebonden. Je mag er niet wonen en de ruimtes ook niet als kantoor, bedrijf of atelier gebruiken. Dit klinkt streng maar het is bewezen dat deze regels nodig zijn om de oases van rust, die tevens de groene longen van de stad zijn, ook in de toekomst te bewaren. Wijlen burgemeester Patijn noemde de keurtuinen: het goud van de stad.

Van tijd tot tijd worden er toch vergunningen aangevraagd en gehonoreerd. Hoe kan dat nu gebeuren?

Gelukkig zijn de meeste bewoners en bedrijven trots op hun keurtuin en onderhouden zij die zorgvuldig. Dat kan je ieder jaar ook tijdens de Open Tuindagen zien. Zij scharen zich in de traditie van eigenaren uit vorige eeuwen die er eer in stelden om hun keurtuinen mooier dan mooi te maken. Maar toch zijn er helaas ook nog altijd bewoners en bedrijven die geen oog hebben voor dit erfgoed en hun keurtuin liever betegeld zien, er willen parkeren, er een horecavoorziening van willen maken of – zoals recent dreigde te gebeuren – er een gigantisch tuinhuis neer willen zetten met daarin een zwembad. Je zou nog kunnen denken dat iedereen het recht heeft om een vergunning aan te vragen, maar bij de stadhuispoort moet het einde oefening zijn. De overheid zou moeten weten dat zulke aanvragen nooit gehonoreerd kunnen worden. De keurtuinen behoren nota bene tot het oudste erfgoed van Amsterdam. Ik vind het dan ook onbegrijpelijk dat het Dagelijks Bestuur van het stadsdeel Centrum vorig jaar een vergunning verleende voor een zwembad in een tuinhuis. Gelukkig laten de bewoners van het desbetreffende keurblok het daar niet bij zitten en zijn ze in beroep gegaan, evenals de VVAB en onze werkgroep. Het is bijzonder prettig dat zo'n kwestie gezamenlijk aangepakt wordt, want een gerechtelijke procedure kan heel lang duren. Maar eigenlijk zou dat helemaal niet nodig moeten zijn. De overheid moet de wettelijke regels kennen en uitvoeren. Al die procedures kosten daarnaast ook veel tijd en geld, en dat zouden we gezamenlijk beter kunnen besteden aan een beter milieu. Het behoud van de keurtuinen is ook niet ons persoonlijk belang, het is in het belang van de historie van de stad dat dingen die waardevol zijn blijven bestaan en dat daar zorgvuldig mee wordt omgegaan.

Nu gaat het om een zwembad, vroeger vaak om

Boven: De zogenoemde 'keurtuinblokken' in de grachtengordel. De tuinen zijn beschermd sinds 1615. Twee tuinen in keurblok XXI (boxen) en keurblok X (links)

een parkeerterrein. Zijn er 'modes' te bespeuren in het oneigenlijk gebruik van de keurtuinen?

Parkeergarages of kelders zullen er niet zo snel meer komen. Begin jaren tachtig van de vorige eeuw heeft het toenmalige college van B&W daar nog eens een extra besluit over genomen en gelukkig wordt daar niet aan getornd. Er zijn nog twee 'oude' parkeerterreinen, maar als de eigenaar daarmee stopt, mag de vergunning niet overgedragen worden. De tuinen moeten dan weer worden hersteld. Ook zijn er veel bedrijven uit de grachtengordel verdwenen, zoals de textielindustrie. Alle bouwsels daarvan in het keurtuinengebied zijn door de nieuwe bewoners gesloopt en daar zijn weer prachtige tuinen voor in de plaats gekomen. Nieuwe dreigementen zijn de aanvragen voor airco's. Vaak wordt gedacht dat die geen hinder opleveren, maar het tegenoverstelde is het geval. En waar ik me erg veel zorgen over maak is het gebruik van de keurtuinen door de kleinere culturele instellingen voor horecadoeleinden, bijvoorbeeld voor een trouwerij.

een muzikuitvoering of een bijzonder feest. Dat mag volstrekt niet, juist omdat (grote) groepen mensen de rust in een keurblok enorm kunnen verstoren. Ook hier moet de overheid nauwlettend toezien dat de gemaakte afspraken worden nageleefd.

Binnenkort zijn er gemeenteraadsverkiezingen in Amsterdam en daarna zullen de taken verdeeld worden tussen de Centrale Stad en bestuurscommissie. Hoe denk je dat het gaat worden?

Dat is nog koffiedik kijken. Maar ik hoop wel dat we op tijd te horen krijgen wie waar verantwoordelijk voor is. Verder wil ik de wens uitspreken dat de overheid de wet handhaaft en geen vergunningen verleent die strijdig zijn met het behoud van de keurtuinen. De stadsbestuurders worden door ons gekozen om het cultureel erfgoed te borgen en de binnenstad van Amsterdam leefbaar te houden voor de huidige en de daarop volgende generaties. Wij hopen dat ze na de verkiezingen met de VVAB en met ons contact opnemen voor een college over hoe de keurtuinen behouden en beschermd kunnen blijven.

Addy Stoel
Foto's: Wim Ruijgrok